

Marek Cybulski

Sprawozdanie z VII Forum Kultury Słowa "Polskie języki : o językach zawodowych i środowiskowych"

Acta Cassubiana 11, 440-442

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Marek Cybulski

Sprawozdanie z VII Forum Kultury Słowa ***Polskie języki. O językach zawodowych*** ***i środowiskowych***

Gdańsk, 9–11 X 2008 r.

W dniach 9–11 października 2008 roku odbyło się w Gdańsku VII Forum Kultury Słowa, poświęcone odmianom zawodowym i środowiskowym polszczyzny, pn. „Polskie języki. O językach zawodowych i środowiskowych”. Organizatorami VII Forum Kultury Słowa byli: Rada Języka Polskiego przy Prezydium PAN, Uniwersytet Gdański, Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej oraz Towarzystwo Naukowe Warszawskie. Z ramienia Uniwersytetu Gdańskiego organizacją Forum zajmował się Instytut Filologii Polskiej: Zakład Współczesnego Języka Polskiego oraz Zakład Pragmatyki i Tekstologii Językoznawczej. Funkcję patrona honorowego VII Forum Kultury Słowa objął Marszałek Senatu RP, Bogdan Borusewicz, zaś mecenasem konferencji było Sopockie Towarzystwo Ubezpieczeń Ergo Hestia Spółka Akcyjna.

Tematyka VII Forum dotyczyła różnorodności i bogactwa współczesnej polszczyzny, wyrażających się istnieniem języków zawodowych i środowiskowych. Referaty wygłosili oraz udział w dyskusji wzięli – zgodnie z tradycją forów kultury słowa – językoznawcy, socjologowie, medioznawcy, prasoznawcy, literaturoznawcy oraz naukowcy reprezentujący inne specjalności naukowe (np. medycyna, matematyka).

Pierwszego dnia konferencji, 9 października, wygłoszono 7 referatów. Bogdan Walczak mówił *O językach, które odchodzą*. Wystąpienie Tadeusza Zgółki dotyczyło *Parametrów odróżniających odmiany językowe*. Tekst autorstwa Rafała L. Górskiego i Marka Łazińskiego nosił tytuł *Wzór stylu i wzór na styl. Statystyczne wyznaczniki rejestrów polszczyzny w Narodowym Korpusie Języka Polskiego*. Tematem wystąpienia Adama Pawłowskiego były *Zawody w języku. Charakterystyka jakościowa i typologiczna polskich profesjonimów. Na materiale tekstów prasowych z lat 1953 i 2004*. Referat wygłoszony przez Jerzego Tredera poświęcony był *Wybranym aspektom języka kaszubskich rybaków morskich*. Ewa Kołodziejek przedstawiła *Społeczne i kulturowe uwarunkowania współczesnych odmian*

zawodowych (na materiale profesjolektów marynarzy, żołnierzy i policjantów). Barbara Pędzich odpowiadała na pytanie: *Jak powstaje środowiskowa odmiana języka (na przykładzie leksyki paralotniarskiej)*.

Drugiego dnia konferencji, 10 października, uczestnicy obrad mieli okazję wysłuchać 5 referatów. Z referatu Marka Kochana słuchacze mogli się dowiedzieć, *Jak mówią biznesmeni?* Jacek Wasilewski podjął problem: *Język marketingu: o specjalistach od marketingu i marketingowcach*. Agata Hącia mówiła *O bezpieczeństwie i niebezpieczeństwach języka firm ubezpieczeniowych*. Radosław Pawelec i Natalia Ogrodnikowa przedstawili referat pt. *Ludzie w sieci, czyli nowe słownictwo polskie odnoszące się do osób, których aktywność jest nierozzerwalnie związana z Internetem*. Wojciech Chlebda zaprezentował *Pozas środowiskowe funkcje frazeologii środowiskowej (język sportu a polszczyzna ogólna)*. Po południu odbył się panel dyskusyjny pn. *O przenikaniu elementów zawodowych i środowiskowych do polszczyzny ogólnej*. Prowadziła go Katarzyna Kłosińska, a wzięli w nim udział Paweł Adamowicz, Jerzy Bralczyk, Stefan Chwin i Wiesław Przyczyna.

11 października słuchacze zapoznali się z 4 referatami. Tematem pierwszego z nich, autorstwa Jana Doroszewskiego, był *Język nauki i praktyki medycznej*. Romualda Piętkowa omówiła *Style konwersacyjne dyskursu naukowego*. Magdalena Zawisławska uczyniła przedmiotem swego wystąpienia *Awarie mózgu, powabne kwarki i czarne dziury – funkcje metafory w języku naukowym*. Grzegorz Dąbkowski postawił sobie pytanie: *Język muzyków – profesjolekt czy socjolekt?*

Czytelników pisma „Acta Cassubiana” mógł zainteresować przede wszystkim referat Jerzego Tredera pt. *Wybrane aspekty języka kaszubskich rybaków morskich*. Podstawowe właściwości języka kaszubskich rybaków morskich zostały w nim ukazane w czterech aspektach: historyczno-chronologicznym, terytorialnym i osadniczym, kognitywnym oraz strukturalnojęzykowym.

Pierwszy z tych aspektów każe widzieć mowę rybaków morskich jako składnik kaszubszczyzny, odmiany dialektalnej powstałej w średniowieczu z rozpadu prastłowiańszczyzny, której potwierdzenie filologiczne nie wykracza jednak poza 1586 r., kiedy drukiem wyszły *Duchowne piesnie dr. Marcina Luthera S. Krofeja*, reprezentujące początki odmiany pisanej języka kaszubskiego i w jakimś sensie jego odmianę religijną.

W aspekcie terytorialnym i osadniczym Kaszubi stanowią dziś na Pomorzu dziedzictwo historycznych Pomorzan, przy czym na tzw. Kaszubach właściwych ciągłość osadnicza nigdy nie została przerwana, natomiast Kaszubi-protestanci mieszkający na zachód od rzeki Piaśnicy, których częścią byli tzw. Słowińcy, mieszkający nad jeziorami Gardno i Łebsko, zostali zgermanizowani ostatecznie w XX w. Potomkowie dawnych Kaszubów-rybaków dominują dziś jeszcze we wsiach i miastach województwa pomorskiego nad Mõłim Morzã, czyli Zatoką Pucką (np. Mechelinki, Rewa, Puck, Swarzewo) lub nad Wiõldżim Morzã, czyli nad Bõłtã (np. Władysławowo, Karwia). Osady te przez wieki miały charakter rolniczo-rybacki lub (np. na Półwyspie Helskim) wyłącznie rybacki.

Aspekt kognitywny kaszubszczyzny rybaków morskich – zdaniem Jerzego Tredera – tkwi przede wszystkim w leksyce. Ujawnia się on m.in. już w gwarowym tekście słowińskim zapisanym w roku 1856 przez rosyjskiego badacza Aleksandra Hilferdinga pt. *Izbicki rybak opowiada o swoim powszednim życiu i pracy*, zawierającym liczne nazwy sieci, gatunków ryb, ubrań rybaków itp. Mowa rybaków charakteryzuje się – w opozycji do leksyki i frazeologii tzw. rolniczej – odmiennością słownictwa i frazeologii nazywających przedmiot działalności rybaków (gatunki i rodzaje ryb) i ich narzędzi (sieci, ich elementy), a także bogactwem określeń dotyczących wody, stanu morza i wiatrów. Poza specyficzną leksyką apelatywną środowisko rybaków wytworzyło wiele nazw własnych, takich jak nazwiska i przezwiska oraz nazwy maszoperii, czyli zrzeszeń rybaków (np. *Jakùbòldowa*), a przede wszystkim nazwy odnoszące się do akwenu połowów, w tym nazwy związane z fizjografią dna morskiego (np. mielizna *Piòterkowe Stopy* między Kuźnicą i Jastarnią) i nazwy toni rybackich (np. *Nad Piotrã* – toń naprzeciw Pucka, względem wieży kościoła Świętych Piotra i Pawła).

W aspekcie strukturalnojęzykowym, czyli gramatycznym, kaszubszczyzna rybaków morskich nie stanowi odrębnej odmiany, reprezentuje bowiem kaszubszczyznę północną, która charakteryzuje się z jednej strony większą liczbą archaizmów (np. akcentem oksytonicznym przymiotników, wymową typu *warna*, *wòłk* i *trzisc* oraz odmianą typu *kòchajã* ‘kocham’ i typu *jem robił*), z drugiej – liczniejszymi innowacjami (np. tzw. bylaczeniem, czyli wymową *ł* jako *l*; stwardnieniem *ń* i innych spółgłosek, np. *grenca*, *kamen*; przymiotnikową końcówką dopełniacza *-éwo*).

Język kaszubskich rybaków morskich to – zdaniem Jerzego Tredera – język, który ciągle ewoluuje, czego przykładami są zanik różnic między gwarami Boru i Jastarni oraz zmiany nazw związane ze zmianami w konstrukcji sprzętu rybackiego.

Teksty referatów, wystąpień panelowych oraz innych wypowiedzi wygłoszonych podczas VII Forum Kultury Słowa wejdą w skład tomu pokonferencyjnego, który ukaże się nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Gdańskiego.